MAARTNUMMER
JAARGANG 1945

◆

O, tijd, die komt - wiens stem wij in ons dragen
Als een belovend, ééns verlossend woord,
Die ééns den vloek van deze vloekbre dagen
Oplost in Uw onmetelijk akkoord.

Adama van Scheltema

BEVRIJDING EN NEDERLANDSE PERS

De Nederlandse pers heeft zich tijdens de oorlog van haar slechtste kant doen kennen. Slechts een naar verhouding zeer gering aantal journalisten keerde het vak de rug toe; de bladen, die vrijwillig hun bestaan eindigden zijn heel gauw geteld, de meesten gingen vrijwillig in slavernij. Zij hebben den mof aanvankelijk veel werk uit de hand genomen, keerden zich tegen de eerste belangen van het land en vergrootten de geestelijke verwarring, waaraan het volk ten prooi viel. Een onvergeeflijke misdaad.

Het regeringsbesluit om de na 1 Januari 1943 verschenen bladen te verbieden, behoudens speciale vergunning om te blijven verschijnen, is dan ook in principe juist. Wie van den vijand at, moet er aan sterven! Er doen zich echter moeilijkheden voor. Wat doen wij, vooral in de eerste dagen der vrijheid zonder een goed functionnerende berichtgeving? Wij willen niet opnieuw opgejaagd worden door de geruchten, als in 1940, toen direct na de invasie de pers onvoldoende inlichtingen verstrekte. Of zelfs in September '44, toen Dolle Dinsdag vriend en vijand overrompelde. Nederland heeft rust nodig en dus een vlotte en goede berichtgeving over de situatie in het land zelf, over de gedeporteerden, over de gevangenkampen in Duitsland en Polen.

Bovendien eist het economische leven een normaal werkende dagbladpers, vanwege de economische berichten en de advertenties. Wij kunnen er eenvoudig niet buiten.

En dan . . . journalistiek is vakwerk. Er is in ons land wel geen speciale opleiding voor den journalist, maar men wordt het niet zonder ervaring, routine, grote algemene kennis en relaties. Wie het vak wil leren, moet een leerschool van jaren in de praktijk doormaken, voor hij zich een bruikbare kracht kan noemen. Zijn de in functie gebleven journalisten straks uitgeschakeld, dan zullen andere hun taak moeten overnemen. Wie? De mannen van de illegale bladen, die bij tientallen in ons land verschijnen? Een deel van hen komt zeker in aanmerking — de illigale redacties zijn echter heel klein — doch lang niet allen. Van de journalisten, die uit het vak gingen, keert een aantal niet terug. Belangrijke figuren zijn ons ontvallen door de dood, vooraanstaande illegalen zijn gefusilleerd of verkommerd in gevangenis en concentratiekamp. Het geven van voorlichting terstond na de bevrijding, een taak, die groot gevoel van verantwoordelijkheid eist, vakmanschap en kennis van hetgeen leefde en leeft in de illegaliteit, zal grote bezwaren ondervinden, als men niet van het begin af de voetangels en klemmen heeft overzien.

Nog een derde moeilijkheid. Een krantenbedrijf is een onderneming, die economische leiding nodig heeft: Goede krantendirecteuren zijn er niet veel. Overgenomen bedrijven dienen onder behoorlijke leiding te staan om te kunnen functionneren in het belang van ons volk. Wij zullen kunnen volstaan met minder kranten, maar ze moeten goed zijn en betrouwbaar.

De pers moet worden gezuiverd, maar dat alleen is niet voldoende. Zij moet ook binnen de kortst mogelijke tijd weer op gang worden gebracht. Dit moet geschieden met behulp van een orgaan, dat over de nodige volmachten beschikt.

Jaren geleden heeft men het gehele verzekeringsbedrijf onder toezicht gesteld van de Verzekeringskamer. Wanneer een Perskamer wordt ingesteld met de opdracht de verkeerde elementen uit de bladen te weren, kunnen we een heel eind komen. Het gaat daarbij om directeuren, technisch personeel, journalisten en medewerkers. Als die Perskamer wordt samengesteld uit deskundigen, afkomstig uit de verschillende bedrijven, die met de pers nauw verbonden zijn — wij denken aan accountants, journalisten, typografen — en voldoende volmachten heeft, kunnen binnen enkele weken, waarschijnlijk zelfs eerder, overal in bevrijd gebied betrouwbare bladen verschijnen.

Op de uitspraak der tribunalen, die tijd vorderen, behoeft dan niet te worden gewacht en men zal zeer vlug moeten handelen, want aan een chaos heeft ons volk waarlijk geen behoefte meer.

Is de U.S.S.R. een democratise staat?

Het was in „Paraat" van 15 November 1944, dat wij reeds deze vraag aanstipten. Wij willen er nog eens op terugkomen, temeer omdat een bepaalde groep in ons land nog al hoog van de toren blaast en stijf en strak volhoudt, dat de Sowjet-Unie inderdaad een democratische staat is. Wat is de waarheid? Natuurlijk weten wij alléén hoe het vóór de oorlog in de U.S.S.R. was en zelfs de laatste jaren daarvóór waren wij niet meer volkomen op de hoogte, waar het land in verband met de dreigende oorlog zo volkomen geisoleerd was.

Nadat Sowjet-Rusland, na oorlog, revolutie en burgeroorlog, tot rust gekomen was, werd er in 1936 een nieuwe Grondwet gemaakt; een Grondwet (van Stalin) die meer dan voorheen op Westerse beginselen (van de Franse revolutie), tegen welke men zich eerst lijnrecht gekeerd had, gebaseerd was. De Opperste Raad van de Sowjet-macht werd het parlement, alleen en uitsluitend met wetgevende macht bekleed (art. 32). Als bij ons wordt dit met algemeen, gelijk, direct en geheim kiesrecht gekozen. Alle mannen en vrouwen mogen stemmen. Zelfs de geestelijken hebben nu weer kiesrecht, De leeftijd om te kiezen is 18 jaar (bij ons te hoog n.l. 25 jaar). De ministers (volkscommissarissen geheten) worden — anders dan hier te lande — door het parlement gekozen. Zij zijn aan de volksvertegenwoordiging verantwoordelijk. De stad is niet meer boven het platteland bevoorrecht. De parlementsleden zijn onschendbaar. Zij kunnen — theoretisch — elk ogenblik teruggeroepen worden. De burgers hebben verschillende grondrechten, die meer economisch en sociaal dan bij ons zijn.

Dit alles is zeer democratisch. Er is echter een keerzijde aan de medaille. Welke? Evenals in de autoritaire staten Duitsland, voormalig fascistisch Italië en ook nog Portugal is er in Sewjet-Rusland **slechts één politieke partij** toegelaten. Democratie veronderstelt meerdere partijen, eerbiediging der minderheden, oppositie. Bovendien is de **candidaatstelling,** volgens art. 141 van de Stalinistische Grondwet, **niet vrij.** Alleen de, door de communistische partij beheerste, vakverenigingen, coöperaties, jeugdorganisaties en culturele organisaties en de communistische partij zelf mogen candidaten stellen. Candidaatstelling door de partijlozen zal practisch onmogelijk zijn. Zo is het parlement daar **niet** een juiste weerspiegeling van de in het volk levende overtuigingen. Tenslotte wordt het parlement er **slechts tweemaal per jaar door het presidium bijeengeroepen** (art. 46). De voorspelling, dat het slechts weinig bijeen zou komen, was dan ook gerechtvaardigd. Zo zien wij **drie ondemocratische elementen.**

Er is in de Sowjet-Unie wel veel **sociale** democratie. Door de Sowjets in de bedrijven, op de colchozen, in de huizenblokken etc. is er veel meespreken, veel critiek en veel zelf-critiek mogelijk. **Politieke** democratie ontbreekt echter. Zeker in de praktijk (S.P.Oe, dwangarbeid, verbanningen e.d.), maar ook in de Grondwet is zij er **niet.** De Russen hebben haar nooit gekend. Zij zijn er niet aan gewend. Dergelijke democratie moet groeien en zij is een kwestie van opvoeding. Dat bleek in de Duitse republiek van Weimar (1918-1933), die een zeer democratische grondwet had, doch waar de democratie niet geworteld bleek en die dan ook niet beklijfde (?).

Een vergelijking met het bewind van Koning Willem I in ons land dringt zich op. Dát was sterk persoonlijk en autocratisch. In menig opzicht was het zegenrijk voor Nederland, vooral economisch: spoorwegen, kanalen, fabrieken, ontginningen, Zo kan ook het huidig regiem voor de U.S.S.R., zegenrijk zijn. Stalin zal gelijk gehad hebben tegenover Trotski. Stalin smeedde één nationaal volk, één vaderland. Het volk werd opgeheven, technisch, economisch en cultureel (uitroeiing van het analfabetisme e.d.). Een politieke democratie is er echter nog niet, zelfs niet in de hoogste staatswet, de Grondwet.

Wij hebben enorme waardering en dankbaarheid voor de grootse militaire prestaties van onze bondgenoten, de Russen in de oorlog; hun dapperheid en offervaardigheid. Wij bewonderen hun economische vooruitgang (socialisatie). Wij hopen op wederzijds begrip, samenwerking en weldadige beïnvloeding na de oorlog: Slavische volken en Westerse volken; socialisme en democratie. Doch de waarheid gebiedt nadrukkelijk vast te leggen, dat de Sowjet-Russische staatsinrichting **niet** waarlijk democratisch is.

Treffende profetie.

De sommigen nog al bevreemdende bemoeingen der Engelse Regering met de bestuursvorming in enige bevrijde landen — welke bemoeingen alle uitgaan tot de bevestiging van een stevig conservatief bewind — herinneren aan de reactionnaire tendenzen der Engelse politiek in de vóór-oorlogsjaren. Churchill zet de politiek voort van Baldwin en Simon, die de uiterste tegemoetkoming betoonde aan de gouvernementen, voortgekomen uit facistische staatsgrepen. Aan Japan werd het lid van den Volkenbond China ten prooi gelaten, Italië kreeg in Abbessinië de vrije hand, de „Non-interventie" leverde Spanje uit aan Franco's falange. Toen Tsjecho-Slowakije opgeofferd was, werd het duidelijk, dat een niet te breidelen gevaar de wereldorde ernstig bedreigde.

Het was onder deze omstandigheden, en wel in Sept. 1937 twee jaar vóór de heer Chamberlain de ontstellende consequenties van zijn politiek moest aanvaarden, dat het befaamde Engelse tijdschrift, „The Economist" een merkwaardige waarschuwing gaf aan de aangemoedigde dictatoriale avonturiers. Wij ontlenen er het volgende aan:

„Een wervelstorm jaagt over de wereld en dreigt een reeks van onheilspellende gebeurtenissen over het Britse Wereldrijk uit te storten.

De Britsche diplomatie, openlijk bepot en geminacht door de grote en kleine mogenheden, is tot een peil gezonken, dat niet meer is voorgekomen sinds de dagen van Karel den Tweede, toen de Hollanders de Britse oorlogsschepen verbrandden in de Medway.

Niet alleen het welzijn van het Britse Wereldrijk staat op het spel, bovendien iets, dat hier ver bovenuit gaat. Het is het systeem van internationale rechtsorde, dat een resultaat is van en een noodzakelijke voorwaarde vormt voor het voortbestaan van het Britse Wereldrijk.

Wij hebben onze krachten steeds gebruikt voor een doel, dat door het overgrote deel der mensheid hogelijk is gewaardeerd, n.l. het voortbestaan van een internationale rechtsorde. Deze moge wellicht niet volmaakt zijn. Desniettemin is zij voor de moderne wereld onmisbaar.

De zwakke en onverantwoordelijke Engelse buitenlandse politiek sinds 1931, is een alarmerend symptoom. Het resultaat moet voor een ieder duidelijk zijn.

Echter, iedere avonturier, die op haar voortzetting rekent, kon zich wel eens in de vingers snijden.

Lodewijk de Veertiende rekende op Karel des Tweeden; hij kreeg William en Marlborough.

Napoleon bouwde op George den Derden, de oppositionele Whigs en Fox: hij kreeg Pitt, Castlereagh en Wellington.

De Keizer en zijn krijgsjonkers rekenden op Carson, het pacifisme van Labour en de Britse ontaarding; zij vonden een gewapende wereld tegenover zich.

Zo rekenen de tegenwoordige heersers van Italië, Duitsland en Japan wellicht op het Baldwinisme en het Simonisme. Het kan hun opbreken.

(Het is hun opgebroken). Zij kregen Churchill, even hard en verbeten als zijn voorgangers slap en toegevelijk waren: zij het ook even reactionnair: de diehard der diehards!

„The Economist" besluit met het uitspreken van de verwachting, „dat Engeland weer zal doen, wat het voorheen steeds heeft gedaan, wanneer de wereld bedreigd werd door aanvallers. Het land zal zich tot het bittere einde aan het hoofd stellen van een defensieve, echter vastberaden coalitie van alle vrienden van den Vrede".

En zo geschiedde letterlijk als in 1937 door „The Economist" werd geprofeteerd.

Ernstig gemeend?

In „Trouw" van midden Januari is onder de titel „Samenwerking of strijd" een artikel opgenomen volgens het onderschrift uit „Den Kring der Christelijke Vakbeweging". De schrijver van dit artikel richt zich overwegend tegen „Paraat". De inhoud is een pleidooi tegen het algemeen streven naar eenhoud. Trouwens een groot deel van de inhoud van „Trouw" richt zich tegen het eenheidsstreven. In meergenoemd artikel stelt de schrijver zich op het standpunt van handhaving van een zelfstandige Christelijke- en R.K. Vakbeweging. De schrijver trekt in twijfel, of de samenwerking, tussen de drie richtingen in de vakbeweging, zooals deze in een voorlopig reglement is omschreven en in „Paraat" meer dan eens besproken van de zijde van het N.V.V althans van de zijde van de redactie van „Paraat" wel ernstig gemeend is. Hij zegt o.m.: „Ondanks het feit, dat de gemeenschappelijke basis voor de toekomst was vastgelegd, beluistert men in „Paraat" nog datzelfde geleuter over eenheid, waarmede men vóór de oorlog, zonder succes de boer op ging". Hij spreekt verder „van het wantrouwen, dat onder de kern der vroegere Christelijke vakbeweging komt, ten opzichte van de goede bedoelingen, waarmee onderhandeld is en afspraken zijn gemaakt". In èèn adem wordt hier aan toe gevoegd, dat wan eer onzerzijds in „Paraat" de vooroorlogs: aanpassingspolitiek van Coiijn nog eens wordt gereleve rd, zulks toch eigenlijk is „het voortzetten van de oude afbraakmethodes, waarin men zijn kracht zoekt". Wat betekent dit alles? is het een symptoom van overgevoeligheid. Is het een lans breken voor oude ve houdingen? Wil men zich in deze kring misschien distancieren van de tot stand gekomen samenwerking en zoekt men daar, als voorheen, in het isolement zijn kracht?

Naast het stellen van deze vragen willen wij een opmerking maken.

Het wil ons voorkomen, dat de schrijver in „Trouw" zich niet ongerust behoeft te maken. Het toekomstig bestuur van het N.V.V. zal zich dunkt ons ongetwijfeld aan de getroffen afspraken weten te houden en zodra deze door de congressen bekrachtigd zijn, zullen zij stellig loyaal worden uitgevoerd. Wij hopen, dat zulks ook van beide andere richtingen in de vakbeweging zal kunnen worden getuigd. Het zou niet bepaald verheffend zijn, aanstonds bij de start een demonstratie van tweedracht te moeten aanschouwen. Maar, indien de schrijver in „Trouw" verlangt dat in „Paraat" niet voor eenheid in de vakbeweging mag worden gepleit en indien men zou verlangen, dat het toekomstige N. V. V. als algemene vakbeweging zich niet tot de arbeiders zou mogen richten en de wenselijkheid van eenheid niet zou mogen propageren, dan gaat dit toch wel heel ver en veroorloven wij ons dit standpunt als ononvaardbaar van de hand te wijzen.

Hoe staat het met die samenwerking? Zijn wij wel ingelicht, dan is de zelfstandigheid van iedere richting aanvaard en zullen elkanders beginselen worden geëerbiedigd. Wil dat nu zeggen, dat in „Paraat" en door het toekomstig N.V.V. bestuur, geen propaganda voor eenheid mag worden gevoerd? Wat blijft er dan van de zelfstandigheid en het eerbiedigen van de beginselen der algemene vakbeweging over? Deze vakbeweging immers staat toch open voor alle arbeiders, ondanks hun politieke- of godsdienstige overtuiging. Het N. V. V. zal zich stellig niet mengen in de culturele werkzaamheid der Katholieke- en Christelijke vakbeweging. Omgekeerd dienen de Christelijken zich ook niet te bemoeien met het culturele werk, waartoe ook de propaganda van het N.V.V. behoort, tenzij daarbij een unfaire aanval op de Christelijke- of Katholieke vakbeweging zou worden gericht.

Dit is in „Paraat" niet geschied, en wij zijn ervan overtuigd, dat ook het N.V.V.-bestuur zich daaraan niet zal schuldig maken. Is nu datgene, wat in „Paraat" over eenheid is gezegd voor de Christelijke vakbeweging, althans voor de schrijver uit het kamp dermate grievend, dat hij zo fel moest reageren? Dat hij zelfs zich alous moest uiten: „het zich bukken onder commissaris Woudenberg was geen uiting van klassebewustheid". Hebben wij met het betrekkelijk rustige pleidooi voor eenheid in de vakbeweging in „Paraat" de Christelijke vakbeweging gepoogd verdacht te maken? Integendeel, tegenover de communisten, die ons èn in de „Waarheid" èn in „Werkend Nederland" voortdueend trachten te bedillen met hun eenheidsplannen ten behoeve van de communistische agitatie, hebben wij nadrukkelijk gesteld dat èèn algemene en ondeelbare vakbeweging alleen in volle vrijheid en openbaarheid tot stand kan komen. Wanneer de Christelijke vakbeweging hiertegen bezwaar heeft en dat heeft ze, dan is dat hun goed recht, maar moet daarmee het N.V.V. monddood worden gemaakt? Is met het aanvaarden van de samenwerking, het N.V.V. in dit opzicht als algemene vakbeweging een slot op de mond gelegd? Geen sprake van! En het is daarom wel heel erg pijnlijk, om niet te spreken van verdacht, dat men het bukken onder commissaris Woudenberg er bij haalt. Het was ons niet onbekend, dat achter de ruggen der N.V.V.-bestuurders om deze affaire, zelfs stelselmatig, tegen de leiding der moderne vakbeweging wordt uitgebuit. Meer dan eens heeft „Paraat" zijn mening hieromtrent kenbaar gemaakt.

De Christelijke vakbeweging moet echter wat haar critiek betreft haar hand in eigen boezem steken Toen het N.V.V. onder een Duitsen commissaris werd gesteld en Woudenberg als marionet en ook niet meer dan dat, werd inceschakeld, aanvaardden de Katholieke- en de Christelijke vakbeweging zonder enig verzet eveneens Duitse Commissarisen. De Christelijken en Katholieken waren in hun bewegings- en actievrijheid meer beperkt dan de besturen der moderne vakbeweging. Eerst toen zij (de Christelijken en Katholieken) onder Woudenberg zouden worden geplaatst en volkomen geliquideerd, wezen zij, zeer terecht, deze aanslag op hun vakbeweging van de hand zoals dit de moderne besturen deden toen op 1 Mei 1942 de moderne vakbeweging door het N.A.F. werd opgeslokt. Het spijt ons, op deze wijze tegen den schrijver van het artikel „Samenwerking of strijd" in „Trouw" te

Het geesteszwaard der vrijheidsscharen
Brengt de zege aan Uw zij.

moeten polemiseren. Hier geldt echter, wie kaatst moet de bal verwachten. Wij staan op het standpunt, dat de eenheid van alle arbeiders in èèn groot verband zeer gewenst is. Wij zullen ons de vrijheid en het recht veroorloven deze gedachte, naar wij meenen ook in de onderhandelingen vertolkt, naar buiten te dragen. Daarbij hinken wij niet op een gedachte. Wat in het volk leeft zal tot uiting moeten komen. Wij staan eveneens op het standpunt ervan overtuigd te zijn, dat het N.V.V.-bestuur volkomen eerlijk en loyaal de tot stand gekomen samenwerking zal uitvoeren en zich aan afspraken zal weten te houden, vertrouwend, dat zulks ook van de zijde der Chr. vakbeweging ernstig gemeend is!

EINDELIJK!

Een zeeman, die lang op zee heeft gezworven, ruikt het land bij de nadering van een continent. Een boer ruikt aan zijn dampende aarde, dat het voorjaar in de lucht hangt. Zo ook steekt de verdrukte Nederlander, bij het lezen van de oorlogscommuniqués der laatste dagen, zijn neus in de wind en zegt: er hangt iets in de lucht.

En inderdaad hangt er iets in de lucht.

Duitsland verkeert, ook bij monde van zijn eigen propagandaleiders, in een hoogst kritieke fase van de oorlog. Oost-Pruisen, dat door de Volkssturm tot den laatsten man aan de Oostgrens zou worden verdedigd, is opgegeven en door de Duitse legerleiding afgeschreven. Wat er van de Duitse troepen in deze grensprovincie nog is overgebleven, trekt hals over kop naar het Westen, dwars door vijandelijke linies, naar het nog onbezette deel van Duitsland —, zo mogelijk. Reeds zijn de Russische legers Pommeren binnengerukt.

De nederlaag hier en in Oost-Pruisen is meer dan van militair belang alleen. Het is ook een politieke overwinning van de eerste orde. Want in Oost-Pruisen en Pommeren zat de kern van het Pruisische jonkerdom, de intellectuele ruggegraat van het Duitse militarisme, die eerst moet worden gebroken, wil ooit het Duitse volk weer als rechtsgelijke natie worden behandeld. La guerre, c'est l'industrie nationale de la Prusse —, de oorlog is de nationale industrie van Pruisen, heeft de Mirabeau eens volkemen terecht gezegd. Die oorlogsgeest zetelde in de harde koppen van de Pruisische landjonkers en men mag aannemen, dat de bezettende legers met het grootgrondbezit ook deze geest, dit middeleeuwse feodalisme, met worte en tak zullen uitroeien. Het zal een opluchting zijn voor Europa, dat hun, die zich met deze zaak belasten, slechts dankbaar kan zijn, om het even, of het Russen, Engelsen of Amerikanen zijn.

En toch, van hoeveel waarde het ook voor beschaafd Europa zal zijn, wanneer het Pruisische jonkerdom is vernietigd, het vertegenwoordigde, vergeleken met de tegenwoordige nationaal-socialisten, toch nog altijd een zekere beschaving, een Duitse, weliswaar, maar toch: beschaving. Hindenburg en Hitler zijn geen figuren van eenzelfde niveau, ook al blijft de naam van eerstgenoemde bevlekt door de verantwoordelijkheid, die hij op zich heeft genomen door de uitlevering van de staatsmacht aan een bendehoofd. De Pruisische jonkers vormden een kaste van militairen, een staat in de staat en lang hebben zij zich tegen het nationaal-socialisme openlijk en ondergronds verzet. De jongste aanslag tegen Hitler is er het bewijs van geweest. Maar veel gevaarlijker is het Duitse nationaal-socialisme zelf, een horde, waarvan de volledige uitroeiing een eerste plaats op het geallieerde oorlogsprogramma blijft innemen, ook al is de macht der landjonkers door de overwinningen op de slagvelden van Oost-Europa geveld.

Ook deze strijd gaat in snel tempo zijn einde tegemoet. Binnen slechts enkele dagen hebben de Duitsers hun belangrijkste industriegebied, Opper-Silezië, verspeeld. Bijna ongeschonden zijn hier de mijnen en staalfabrieken in handen van de Russen gevallen —, een voorloper van de nederlaag, zoals Max Blokzijl zich in een van zijn dagelijkse radiopraatjes heeft laten ontvallen. De laatste natuurlijke verdedigingslinie, de Oder, is reeds op verscheidene plaatsen overschreden, waarbij de strenge vorst de Russen voortreffelijk heeft geholpen. De burgemeester van Breslau heeft het voorbeeld van zijn collega in Aken niet willen navolgen en heeft zijn stad door tijdige overgaaf van de voornaamste strategische punten de vernietiging door de Russische artillerie bespaard. Hij is er door het nazi-gepeupel in het openbaar voor terechtgesteld.

Nòg hoopt Berlijn, dat van het front gescheiden is door een afstand, nauwelijks meer dan Amsterdam tot Maastricht, op een spoedige stabilisering van het front, doch waar de improvisatie zal ophouden, is zelfs voor de Duitse militairen nog niet duidelijk. De verliezen aan dood en levend materiaal zijn ontzagwekkend: 90.000 gevangenen en 300.000 doden, bijna de helft van wat de Duitsers in Polen en Oost-Pruisen hadden geconcentreerd. De met paniek geslagen bevolking trekt ijlings naar het Westen terug, niet achter een Oerallinie, maar naar een land, dat door luchtbombardementen zwaar is gehavend en dat nog maar over weinig luchtafweermogelijkheden beschikt, te oordelen naar de jongste verliescijfers van de Britse erkaders, die de laatste dagen de Duitse centra andermaal hebben geteisterd. De stemming van de burgerbevolking in de rijkshoofdstad mag door de buitenlandse correspondenten niet meer worden beschreven, zelfs niet in schamele zinnen of tussen de regels door, waarvan zij het moesten hebben; aan alle buitenlandse journalisten is opdracht gegeven de hoofdstad op korte termijn te verlaten.

Wij denken aan de waarschuwende woorden van Churchill in het begin van deze oorlog tot het Duitse volk gericht. Eens zal de dag komen, zo sprak de Britse eerste minister, waarop de Duitse bevolking met eigen ogen de verwoesting van de eigen steden zou moeten aanschouwen en mogelijk zou dan tot dit volk doordringen, wat Rotterdam, Warschau en Londen reeds eerder hadden doorstaan.

Eindelijk is het zo ver.

De stoffelijke resten: „Donnerwetter, laat me nou met rust!"

„Toen de Russen Tannenberg naderden, lieten de Duitsers het Hindenburg-Monument (Staatsmausoleum) in de lucht vliegen, na eerst de stoffelijke resten van Hindenburg weggevoerd te hebben."

(Krantenbericht).